

Lausunto

22.08.2025

Asia: VN/19968/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/19968/2025

Tuomariliitto pitää oikeusvaltion turvaamisen näkökulmasta erittäin tärkeänä, että demokraattisen prosessin ja päätöksenteon läpinäkyvyyttä suojellaan kaikilta osin ja sitä rajoitetaan mahdollisimman vähän.

Tuomariliiton pitkäaikaisen linjauksen mukaisesti liitto katsoo, että lainsäädännöllisesti nyt esitettyä parempi ratkaisu olisi pykälän sisällyttäminen julkisuuslakiin ja sen käsittely julkisuuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tuomariliitto korostaa sitä, että lainsäädännön selkeyden ja läpinäkyvyyden vuoksi pistemäisestä erityissäätelystä tulee pyrkiä eroon ja erityisesti nyt valittu menettelytapa on ongelmallinen, kun samaan aikaan on vireillä aihepiiriä koskeva kokonaisuudistus. Lainsäädäntöä ei tule valmistella yksittäisiä hallitusneuvotteluja silmällä pitäen, vaan vuosikymmeniksi eteenpäin eikä asiassa siksi tulisi olla ratkaisevaa merkitystä sillä, että kokonaisuudistus ei valmistune ennen seuraavia hallitusneuvotteluja.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että vahinkoedellytys on esityksessä määritelty varsin monitulkintaisella tavalla. Esityksessä esitetään, että hallitusohjelmaneuvottelujen neuvottelurauhan

turvaamiseksi on välttämätöntä, että kyseiset asiakirjat tulevat vahinkoedellytyksen täyttyessä julkiseksi vasta, kun hallitusohjelma on annettu eduskunnalle.

Esitysluonnoksessa ehdotettu vahinkoedellytyslauseke asiakirjojen julkiseksi tulon kynnys näyttää lain sanamuodon perusteella matalalta ”voi aiheuttaa haittaa hallitusohjelman neuvottelujen toteuttamiselle”. Todennäköisyysaste on matala ”voi aiheuttaa”, eikä ”hallitusohjelman neuvottelujen toteuttamiselle” ole sekään tarkkarajainen ilmaisu. Haitan tasoa ei ole määritelty. Perusteluista tulee toisaalta sellainen mielikuva, että soveltamiskynnyksen olisi tarkoitus olla korkea. Perustelujen (s. 49) mukaan asiakirjan antamisesta aiheutuvia haittoja tulisi arvioida samaan tapaan kuin julkisuuslain mukaisten salassapitoperusteiden yhteydessä. Tuomariliitto huomauttaa, että lakia tulkitaan aina ensisijaisesti sen sanamuodon, ei hallituksen esityksen lausumien perusteella. Soveltamiskynnyksen tason tulisi ilmetä selvällä tavalla lain sanamuodosta. Tuomariliitto toteaa, että jatkovalmistelussa määrittelyä lienee syytä kehittää yksiselitteisempään suuntaan.

Ehdotettu sääntely jättäisi ministeriön harkintavaltaan sen arvioinnin, milloin tiedon antaminen asiakirjoista olisi omiaan aiheuttamaan haittaa hallitusneuvotteluiden toteuttamiselle. Vahinkoedellytyslauseke vaikuttaa siis siten, että laissa säädettyjen perusteiden tiedon antamatta jättämiselle tulee täytyä tapauskohtaisesti, jotta tieto jätetään antamatta. Esityksen mukaan käytännössä haitan olemassaoloa pystyvät parhaiten arvioimaan hallitustunnustelija ja hallitusneuvotteluita käyvät eduskuntaryhmät, ja ministeriö voisikin tarvittaessa tiedustella hallitustunnustelijan ja hallitusneuvottelijoiden näkemystä asiakirjojen julkiseksi tulemisen ajankohdan vaikutuksista.

Tuomariliitto toteaa tältä osin, että lain soveltaminen virkavastuulla tulisi tapahtua päätöksen tekevän viranomaisen todennettavissa ja arvioitavissa olevien seikkojen nojalla. Ehdotettu järjestely, jossa päätöksen perusteena olevat tiedot tulisivat merkityksellisiltä osin poliittisesta prosessista hallitusneuvottelujen osapuolilta itseltään, ei ole virkamiesoikeudelliselta näkökannalta onnistunut.

Hallitusohjelmaneuvotteluihin liittyvien asiakirjojen julkisuus on ollut esillä myös julkisuuslain ajantasaistamista varten perustetussa työryhmässä. Työryhmä päätyi siihen, ettei hallitusohjelmaneuvotteluihin liittyvien asiakirjojen julkisuutta koskevaa sääntelyä sisällytetty työryhmän mietinnön säännösehdoituksiin. Tämä johtui siitä, että työryhmän mukaan asiakirjojen riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen identifiointi on haastavaa siten, että julkisuutta rajoitettaisiin vain siltä osin kuin se on välttämätöntä. (Julkisuuslain ajantasaistaminen, työryhmän mietintö, Oikeusministeriön julkaisu 2023:32, s. 80).

Tuomariliitto toteaa, että edellä esitetyistä syistä nyt valittu ratkaisu erityispykälän säätämisestä asiakirjojen salassapidon perusteille ja niiden rajaamiselle on ongelmallinen ja asia tulisi siirtää takaisin julkisuuslain kokonaisuudistuksen piiriin jatkovalmisteluun.

Tuomariliitto huomauttaa myös, että liian suurella kiireellä valmistellut esitykset eivät useinkaan täytä lainsäädäntötyön korkeaa vaatimustasoa. Nyt kysymyksessä olevassa esityksessä esimerkiksi ehdotetaan, että lainsäädännön arviointineuvoston asemaa pitää vahvistaa samaan aikaan, kun esityksessä jää arvioimatta julkisuuspääsäännöstä tehtävän rajoitussäännöksen kielteiset vaikutukset.

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton oikeuspoliittisessa valiokunnassa ja hallituksessa. Lausunnon kirjoittamiseen ovat osallistuneet: Sonja Helminen, Assi Salminen ja Johanna Helminen.

Tuomariliiton hallitus on käsitellyt lausunnon.

Helsingissä 22.08.2025

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Tuuli Vänskä
puheenjohtaja

Johanna Helminen
varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa.

Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.

Hartikainen Linda
Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry